



Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Felsefe Dersine Yönelik Düşüncelerinin Belirlenmesi: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği

Hatice KARA

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
haticekara@mu.edu.tr

Nihat AYZAN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
nihataycan@mu.edu.tr

Özet

Sosyal bilgiler eğitimi programının ilk maddeleri ile hedefler kısmında belirtildiği gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin önceliği; “dünyaya eleştirel bir gözle bakabilen ve problemlere karşı çözümleyici bakış açısı geliştirebilen vatandaşlar yetiştirmek” şeklindedir. Bunun için sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefi bakış açılarının ne olduğunun farkında olması ve sosyal bilgiler öğretiminin amacının hangi felsefi bakış açılarıyla gerçekleştirilebileceğini bilmesi büyük önem arz eder. Bu sebeple çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefe dersine yönelik düşüncelerinin belirlenmesidir. Araştırmada, felsefenin bütüncül yaklaşımı benimsenmiş; nitel araştırmanın odak grup çalışması esas alınmıştır. Çalışma grubu maksimum çeşitlilik örnekleme ile oluşturulmuştur. Çalışma grubunun seçiminde katılımcıların, 2014-2015 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılındaki felsefe dersindeki akademik başarıları göz önünde bulundurulmuştur. Bu süreçte ilgili dersi alan öğretmen adayları üst, orta ve alt olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Her grupta cinsiyet değişkeni de göz önünde bulundurularak 2’şer adet katılımcı rastgele seçilmiştir. Seçilen katılımcıların araştırmaya katılım durumları gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İlgili form iki farklı alan uzmanı tarafından değerlendirilmiş ve kullanımının uygun olacağına karar verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak adına araştırmadan elde edilen bilgiler iki farklı puanlayıcı tarafından ayrı ayrı değerlendirilerek, kodlar ve temalar belirlenmiştir. Ayrıca katılımcı kontrolü de sağlanarak araştırmanın güvenilirliği artırılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının almış oldukları felsefe dersi not ortalamaları ile felsefi düşüncelerinin uyuşmadığı göze çarpmış, bunun uygulanmakta olan bağıl sistemle ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, odak grup görüşmesi, sosyal bilgiler eğitimi

Opinions of Social Studies Teacher Candidates on Philosophy Course: Muğla Sıtkı Koçman University Sample

Hatice KARA

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

haticekara@mu.edu.tr

Nihat AYZAN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

nihataycan@mu.edu.tr

Abstract

As it is stated in social studies curriculum's first items and objectives, social studies teachers' priority is "raising citizens who are able to develop critical thinking and analysis skills for the problems encountered." For this reason it is very crucial that social studies teachers should be aware of what their philosophical perspectives are and with which philosophical perspectives social studies teaching can be facilitated. Therefore, this study aims to reveal social studies teacher candidates' opinions towards philosophy course. In this study, wholistic approach for philosophy was adopted, and focus group interview was conducted. Study group was formed in maximum variation sampling. In selection process of participants, the academic success of the participants on philosophy course in 2014-2015 academic year spring semester. In the process, teacher candidates having taken the course were categorized into three groups namely, upper, middle and lower groups. In every group, two participants were selected randomly regarding their gender. Participants attended the study voluntarily. A semi-structured interview form developed by the researchers was used. The form was evaluated by two field specialists and decided to be appropriate for the study. In order to provide reliability of the study, obtained data were evaluated by two different graders separately and codes and themes were determined. In addition, participant control was also involved to raise the reliability of the study. Content analysis was applied for the analysis of the study. As a result of the study, it was revealed that teacher candidates' philosophy course grades and philosophical perspectives did not match and it was considered that the results were affected by the curve system.

Key words: *Philosophy, focus group interview, social studies education*

Bu araştırmanın ilk hâli 12-14 Kasım 2015 tarihleri arasından düzenlenen "Felsefe, Eğitim ve Bilim Tarihi" adlı sempozyumda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. Giriş

Disiplinlerarası bir alan olan sosyal bilgiler, bireyin; yaşadığı çevre ile toplumu tanınmasını, karşılaştığı problemleri çözmesini, farklı bakış açılarıyla düşünebilmesini, iyi ve etkili bir vatandaş olabilmesi için kültürel gelişimini tamamlayabilmesini amaçlar (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2009). Bu genel tanıma uygun olarak, Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştiren Fakültelerden biri de Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesidir. Bu Fakültenin Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, 2001-2002 eğitim-öğretim yılından günümüze dek, *ülkemizle çağdaş dünyanın ihtiyaçlarına ve şartlarına göre kendini yetiştiren ve geliştiren, bunun için gerekli donanım ve motivasyona sahip, edindiği bilgi birikimini gelecek nesillere her türlü teknolojik materyali kullanarak aktarma isteğinde ve yeterliliğinde olan öğretmen adayları yetiştirmek* misyonu ile *ulusal ve uluslararası ortamlarda vereceği eğitim-öğretim, üreteceği bilgi ve teknoloji ile ulusal ve evrensel kalkınmaya katkıda bulunma* vizyonunu benimsemiştir (Çınar ve Köksal, 2013; MSKÜ, 2015). Sosyal Bilgiler Eğitimi programının ilk maddeleri ve hedefler kısmı ile Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nin "bilgi", "beceri", "yetkinlikler" başlıklarında; sosyal bilgiler öğretmenlerinde öncelik, "okuyan, anlayan, bilgi üreten, dünyaya eleştirel bir gözle bakabilen ve problemlere karşı çözümleyici bakış açısı geliştirebilen vatandaşlar yetiştirmek" şeklinde belirlenmiştir (TTKB, 2009).

Söz konusu öğretmen adaylarının öğrencilerine kazandırmaları gereken temel beceriler, "bilgiyi; problem çözüme, anlamlı ortamlarda eleştirel düşünmede ve yaratıcı düşünmede, araştırma, problem çözüme ve karar verme becerileriyle kullanmalarıdır. Dolayısıyla Bu nedenle felsefe dersi, eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırıldıkları 1998 -1999 eğitim öğretim yılından itibaren felsefe, bu fakültelerin sosyal bilgiler anabilim dallarında iki saatlik zorunlu ders olarak yer almaktadır (YÖK, 2015). Felsefi kazanım, kişilerin sorgulama alışkanlığına sahip olmalarıyla mümkündür. Felsefe dersiyle bilimleri eleştirme, bilimleri bütünlüştürme sorgulamalarını başlatan Sosyal bilgiler öğretmen adayları, bilimselliğin temelini kavrayarak; eğitimin niteliğini doğrudan etkileyen, felsefenin de A, B ve C'si düşünme ve düşünceden başlayarak kendilerini aydınlatmış olurlar (Aycan ve Aycan, 2015).

Milli Eğitim Bakanlığı, 2006-2007 eğitim öğretim yılında, okul öncesinin öğretim programlarına *Düşünme Eğitimi ile ilgili etkinlikler* koyarken; ortaokulların öğretim programına da 6., 7. ve 8. sınıflara *Düşünme Eğitimi 1* ve *Düşünme Eğitimi 2* derslerini birer saatlik ve seçmeli dersler olarak koymuştur. Bakanlık 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren de, 5. ve 6. sınıflardan başlamak, kademeli olarak uygulanmak üzere, yine seçmeli ders şeklinde 7. ve 8. sınıflarda ikişer saat okutulacağı kararını almıştır (TTKB, 2009; Ülger, 2012). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının miğfer, eksen derslerinden felsefe ile felsefi bakış açılarının ne olduğunun farkında olması ve sosyal bilgiler öğretiminin amacının hangi felsefi bakış açılarıyla gerçekleştirilebileceğini bilmesi büyük önem arz eder. Çünkü sosyal Bilgiler Eğitimi'ndeki ders içeriği, temel alınan felsefe ile eğitim felsefesi yönünde olup; bu içerik bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiye ters düşmez (Sönmez, 2010). Bu amaçla, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının felsefe dersine yönelik düşünceleri belirlenmelidir. Benzer çalışmalar başka dersler için de yapılmıştır. Örneğin, matematik, okul uygulamaları gibi bazı öğretmenlik alan derslerinde (Şaşmaz Ören, Sevinç ve Erdoğan, 2009; Yenilmez, 2011/II) ya da bilim ve bilimin doğasına ilişkin olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin alınması gibi (Çınar ve Köksal, 2013).

Diğer yandan felsefe dersiyle ilk kez karşılaşanlar ya da felsefe derslerini norm mağduru öğretmenlerden alanlar; felsefeyi, gelişimlerine katkısı olmayan güç, zor; kısaca, karmaşık ve

kişiyeye maddi bir kazanç sağlamayan bir ders olarak tanımlamışlardır (Felsefeciler Derneği, 2011; Çüçen, 2000).

Öğretmenlik mesleği yeterliklerinin genel kapsam ve yapısıyla ilgili sorunların ilk başlığında belirtildiği gibi, felsefe; düşünme ve yaşama sanatı olarak, sürekli alternatifliğin ve doğrunun peşindedir ve iyi temellendirilmiş güvenilir bilgi elde etmeyi amaçlar. İçerisinde yaşanan sosyal realiteyi araştırma ve bilme etkinliği olarak, başta insan hakları olmak üzere, demokrasinin iyi ve kötü yanlarını sorgulamayı öğretir (Türk Eğitim Derneği, 2009; Felsefeciler Derneği, 2014; Eğitim Sen, 2015; Alkın-Şahin ve Tança, 2015;). Kısaca, felsefenin temel sorunları (insan, dünya, inanç ve aydınlanma, bilgece yaşam sürme...), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının da temel sorunlarıdır (Jaspers, 2003). Bu bağlamda çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler öğretmen adaylarının felsefe dersine yönelik düşüncelerinin belirlenmesini hedefler.

1.2. Araştırmanın amacı

Çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler eğitiminde miğfer, ana eksen derslerinden birisi olan felsefe dersine yönelik düşüncelerinin belirlenmesidir. Araştırmada, felsefenin bütüncü yaklaşımı benimsenmiştir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, amacına uygun olması nedeniyle nitel araştırma türlerinden durum çalışması ile oluşturulmuştur. Durum çalışmasının önemi, tek bir durumdan neler ortaya çıkabileceğine dikkat çekme yeteneğinde gizlidir. Durumun karmaşıklığına, tekliliğine veya parçası olduğu sosyal bir bağlamla olan bağlantılara odaklanmayı sağlar (Glesne, 2013). Bu tür ile desenlenen araştırmalarda duruma yönelik öğeler bütüncül bir yaklaşımla incelenebilir ve araştırılan durumdan ne şekilde etkilendikleri ortaya çıkarılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006; Patton, 2014).

2.1. Araştırmanın katılımcıları

Araştırmanın katılımcılarını 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılı Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği Anabilim Dalı 2. sınıfta öğrenim gören 3 kadın ve 3 erkek olmak üzere toplamda 6 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme, birbirinden farklı ana temaları bulup tanımlamayı amaçlar. Bir ortamın veya bir görünümün ortak boyutlarını ve deneyimlerini ortaya çıkarmak için maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılır (Patton, 2014). 2. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının seçilmesinin nedeni, 1. sınıfın bahar yarıyılında felsefe dersi almış olmalarıdır. Bu süreçte ilgili dersi alan öğretmen adayları üst, orta ve alt olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Her grupta cinsiyet değişkeni de göz önünde

bulundurularak 2'şer adet katılımcı rastgele seçilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının demografik özelliklerine ilişkin tablo Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Demografik Özellikleri

Görüşmeye Katılan Öğretmen Adayları	Demografik Özellikler				
	Cinsiyet	Yaş	Felsefe Dersi Başarı Notu	Fakülte	Sınıf
K1	Erkek	29	BA	Eğitim	2
K2	Kadın	20	AA	Eğitim	2
K3	Erkek	22	FF	Eğitim	2
K4	Kadın	21	DC	Eğitim	2
K5	Kadın	21	CC	Eğitim	2
K6	Erkek	23	CC	Eğitim	2

2.2. Veri toplama aracı

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının felsefe dersine yönelik düşüncelerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Oluşturulan veri toplama aracı iki ayrı uzman tarafından değerlendirilmiştir. Daha sonra dört kişi ile yapılan ön uygulama sonucunda, sorulardan bir tanesi çıkarılmış ve forma son şekli verilmiştir. Görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Sizce felsefe dersi Sosyal Bilgiler Öğretimi için gerekli midir?
- 2- Felsefe eğitimi mi yoksa felsefe öğretimi mi aldığımızı düşünüyorsunuz?
- 3- Size göre en önemli iki felsefi tavır nedir?
- 4- Felsefe dersinde öğrendiklerini normal yaşantınızda kullanıyor musunuz?

Veri toplama aracına uygun olarak araştırma, nitel veri tekniklerinden odak grup görüşmesi ile gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri küçük bir grup ile belirli bir konu üzerine yapılan görüşmelerdir. Oluşturulan grup genellikle benzer tecrübelerine sahip 6 veya 10 kişiden meydana gelir ve görüşmeler 1 ile 2 saat arası sürer. Odak grup görüşmeleri bir problem çözme ya da bir karar verme grubu değildir. Katılımcılar arasında doğrudan etkileşimler meydana gelmesi sonucu birebir görüşmeden farklı olarak katılımcılar kendi cevaplarına ek olarak yorum ve düşünceler ortaya koyabilirler. Katılımcıların birebir aynı düşünceleri paylaşma zorunluluğu olmadığı gibi birbirlerinden çok farklı düşüncelerinin gerekli olduğu da düşünülmez (Patton, 2014).

2.3. Verilerin toplanma süreci

Çalışma grubu olarak belirlenen sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla 12.10.2015 Pazartesi günü 13:30 ve 15:00 saatleri arasında nitel araştırma tekniklerinden odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının da görüşleri alınarak görüşmenin gerçekleşeceği ortam belirlenmiştir. Alınana karar doğrultusunda üniversitenin resmi atmosferinden uzak, katılımcıların rahat iletişim kurabileceği ve görüşlerini rahatlıkla dile getirebileceği bir ortam seçilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara

araştırmanın amacı ve odak grup görüşmesi hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca katılımcıların kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı ve elde edilen verilerin sadece bilimsel çalışmada kullanılacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların isimleri kodlanmıştır. Bunların yanında veri kaybını önlemek için görüşme sırasında ses kaydı alınacağı dile getirilmiştir. Görüşme soruları sırayla sorulmuş ve görüşmeye katılan öğretmen adaylarından görüşleri sıra önemi olmaksızın alınmış ve kaydedilmiştir. Böylelikle verilerin analizinde araştırmacı yanlılığını önlemek için ses kayıt cihazıyla öğretmen adaylarının görüşlerinin alınabilmesi sağlanmıştır.

2.4. Verilerin analizi

Odak grup görüşmesi sonucunda elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu bağlamda içerik analizi yoluyla, verileri tanımlamaya ve verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışılır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek 2006). Elde edilen verilerin kaybını önlemek amacıyla katılımcıların izniyle ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan verilerin transkripsiyonu gerçekleştirilmiş ve transkripsiyonu tamamlanan veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde elde edilen bulgular ilk önce serbest kodlar halinde oluşturulmuş, daha sonra bu kodlar özellikleri göz önünde bulundurularak temalar haline dönüştürülmüştür. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak adına araştırmadan elde edilen bilgiler iki farklı puanlayıcı tarafından ayrı ayrı değerlendirilerek, kodlar ve temalar puanlamaya tabi tutulmuştur. Ayrı ayrı oluşturulan kodların uyum yüzdesi değerine bakılmıştır. Uyum yüzdesini hesaplamada Miles ve Huberman (1994, s.64) tarafından belirtilen $P = \frac{N_{ax} \times 100}{(N_a + N_d)}$ (P: uyum yüzdesi, Na: uyum miktarı, Nd: uyumsuzluk miktarı) eşitliği kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından hesaplanan uyum yüzdesi % 78.4 olarak bulunmuştur. Yıldırım ve Şimşek (2006) tarafından güvenilirlik hesaplamasındaki uyum yüzdesinin %70 olduğunda güvenilirlik yüzdesine ulaşılmış kabul edilebileceği belirtilmiştir. Verilerin analizinde katılımcı kontrolü de sağlanarak araştırmanın güvenilirliği artırılmıştır.

3. Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefe dersine yönelik görüşlerinin belirlendiği araştırmada, ilk olarak öğretmen adaylarının araştırma problemi ile uyumlu olarak felsefe dersinin gerekliliğine yönelik görüşleri sorgulanmıştır. Öğretmen adaylarının felsefe dersinin gerekliliğine dair görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Felsefe Dersinin Gerekliliğine Dair Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	f	Katılımcı
Felsefe Dersinin Gerekliliği	Disiplinlerarası Yapısı	Felsefe Tarih İlişkisi	1	K5
		Felsefenin Diğer Bilimlerle İlişkisi	2	K1, K6
		Felsefe Coğrafya İlişkisi	1	K5
		Duyuşsal İsteği Karşılama	Merak Duygusunu Giderme	1
	Kişiler Arası İletişim	Diyalog	1	K2
		Bilgi Alışverişi	1	K2
	Düşünme Becerisi	Düşüncelerini İfade Edebilme	1	K6
		Doğru Şekilde Düşünebilme	1	K4
		Düşünce Yapısını Geliştirme	1	K2
		Bakış Açısını Geliştirme	1	K2
	Konu İçeriği	Sosyal Bilgiler Ders Programı	2	K6, K1

Tablo 2.'de yer alan bulgular incelendiğinde, öğretmen adaylarının felsefe dersinin gerekliğine dair görüşlerinin; “disiplinlerarası yapısı”, “duyuşsal isteği karşılama”, “kişiler arası iletişim”, “düşünme becerisi” ve “konu içeriği” temaları altında toplandığı göze çarpmaktadır.

Katılımcıların felsefe dersinin gerekliğine yönelik görüşlerinde öne çıkan “disiplinler arası yapısı” adlı temada, felsefenin diğer bilimlerle yakından ilişkili olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının bu temaya ait görüşlerin bazıları aşağıda sunulmuştur:

K-5: ...Çünkü felsefeciler genelde ortaya bir görüş atıyorlar. Bu attıkları görüş yaşadıkları çevre açısından coğrafya açısından önemlidir ve biz sosyal bilgiler öğretmen adayı olarak öğrencilerimize hemen hemen tüm bilimlerle ilişkili olarak bilgi veriyoruz... -”felsefenin diğer bilimlerle ilişkisi”, - “felsefe coğrafya ilişkisi”

K-1: ...Sosyal bilgiler ders programını bize geçen sene öğrendiğimizde tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, felsefe gibi sosyal bilim dallarının bir eğitim programı çerçevesinde çocuklara anlatılır ve öğretilir hale getirilmesi kısacası. Bu tanımdan yola çıkarak sosyal bilim alanındaki felsefeyi de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğrenmesi gerekli. Hem tanımda geçen ibaresiyle hem de mantiken eğiticinin bunları bilmesi gerekli... - “felsefenin diğer bilimlerle ilişkisi”

Felsefe dersinin gerekliğine yönelik öne çıkan “konu içeriği” adlı temada, felsefe dersinin sosyal bilgiler ders programı içerisinde yer aldığından dolayı gerekli olduğu görüşü ön plana çıkmıştır. Katılımcıların bu temaya ilişkin görüşlerin bazıları aşağıda sunulmuştur:

K-1: ...Sosyal bilgiler ders programını bize geçen sene öğrendiğimizde tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, felsefe gibi sosyal bilim dallarının bir eğitim programı çerçevesinde çocuklara anlatılır ve öğretilir hale getirilmesi kısacası. Bu tanımdan yola çıkarak sosyal bilim alanındaki felsefeyi de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğrenmesi gerekli... - "sosyal bilgiler ders programı"

"Kişiler arası iletişim" adlı tema incelendiğinde ise katılımcıların felsefe dersinin gerekliliğine dair görüşlerinin kişiler arasında diyalog ve bilgi alışverişi kodları altında toplandığı göze çarpmaktadır. "Düşünme becerisi" adlı temanın altında ise bireylerin düşüncelerini doğru bir şekilde ifade edebilmesi, doğru bir şekilde düşünebilmesi ve bireylerin bakışı açılarını geliştirebilmesi için felsefe dersinin gerekli vurgulanmıştır. Katılımcıların bu temalara ilişkin görüşleri aşağıda sunulmuştur:

K-2: ...Sözel bir bölüm olduğu için öğrencilerle diyalog kurmasından tarih coğrafya ve başka bilim dallarının konuları okutulacağı için öğrencilerine hani bunu yaparken de bilgi alışverişleri olsun diyaloglar olsun daha olumlu geçmesi için derslerin felsefe açısından kişinin kendini geliştirmesi önemli. Çünkü birçok öğretmen adayı birçok öğrenci yetiştirecek her kişi ayrı bir akıl ve beyin demek ve bunlar o her beyne ulaşabilmesi için kişinin hayata bakış açısının çok geniş olması gerekiyor... -"diyalog", -"bilgi alışverişi", -"doğru şekilde düşünebilme", -"düşünce yapısını geliştirme", -"bakış açısını geliştirme".

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına felsefe eğitimi mi yoksa felsefe öğretimi mi aldıkları yönünde soru sorulmuş ve elde edilen bulgular **Tablo 3.**'de sunulmuştur.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Felsefe Dersi Öğretimine Yönelik Düşünceleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	f	Katılımcı
Felsefe Dersi	Öğretim Süreci	Felsefe Öğrenmenin Yolları	1	K3
		Felsefe Öğrenme Süreci	1	K1
		Felsefi Kavramların Tanımları	2	K1, K5
		Müfredat Odaklı Öğretim	3	K1, K3, K5
		Sistemantik Öğretim	2	K2, K4

Tablo 3.'de yer alan bulgular incelendiğinde, katılımcıların felsefe öğretimi aldıklarına dair görüş birliği içerisinde oldukları göze çarpmaktadır. "Öğretim süreci" olarak oluşturulan temaya ait görüşlerin bazıları aşağıda sunulmuştur:

K-3: Bence bir dağ var. Biz insanlar o dağa nasıl en yakın şekilde çıkacağımızı bilmezken felsefeyi bize öğreten şahıs o dağa nasıl tırmanabileceğimizi ve de nerelerde

takılacağımızı nerelerde daha kestirmeden gideceğimizi öğreten kişi diye düşünüyorum. Yani öğretici. –“Felsefe öğrenmenin yolları”

K-1: ...Felsefe denen süreçleri öğreniyoruz zaten felsefeyi öğrenemeyiz. Biz sadece belki Sokrates ve Platondan başlatıp, Farabi İbn-Sina'ya kadar gelen o felsefi süreci öğreniyoruz... –“Felsefe Öğrenme Süreci”

K-5: ...Biz hep müfredata göre gittik ve belli kelimeleri öğrendik. Felsefe için bize belli düşünme saatleri yapılmadı. Mesela hep felsefe ile ilgili tanımlar, terimler. –“Müfredat odaklı öğretim”, -“Felsefi Kavramların tanımları”.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefi açıdan önem atfettikleri tavırlar değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular **Tablo 4.**'de sunulmuştur.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Felsefi Tavırlara İlişkin Düşünceleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	f	Katılımcı
Felsefi Tavır	Düşünce	Soyut Düşünce	1	K1
		Soyut Düşüncenin	1	K1
		Somuta Dönüşmesi		
		Düşünce Gruplaşması	1	K5
		Düşünce Çatışması	1	K5
		Yeni Düşünceler	1	K3
	Merak Etme	Soru Sormak	2	K5, K6
		Sorgulamak	3	K1, K2, K4
		Soru Üzerine Soru Sormak	1	K6
		Cevabı Olmayan Sorular	1	K5
		Soru Sorma Hazzı	1	K6
		Sorma Duyusu	1	K1
		Soru Sorarak Öğrenme	1	K6

Tablo 4.'de yer alan bulgular incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefi açıdan önem atfettikleri tavırlar “*düşünce*” ve “*merak etme*” temaları altında toplanmıştır. Katılımcıların “*düşünce*” ve “*merak etme*” temalarına ilişkin öne çıkan görüşlerinin bazıları aşağıda sunulmuştur:

K-5: Kesin olmayan şeyler aklıma geliyor ve birçok insanın belli bir konu hakkındaki görüşleri, birbirleriyle çatışmaları. Farklı düşünceler ortaya çıkıyor. Çatışmalar çıkıyor. Gruplaşmalar ortaya çıkıyor. Hep soru sorularak bir şeyin üzerine gidiliyor... Kesin olmayan şeyler ve soru sormak genel olarak. Hep böyle sorudan yola çıkarak bir şeye ulaşmak. Aslında cevabın da olmaması... –“Cevabı olmayan sorular”, -“düşünce gruplaşması”, -“düşünce çatışması”.

K-3: ...Yürüdükçe uzayan bir yol. Ardı arkası kesilmeyen bir yol. Ve o yolda yürüdükçe yeni düşüncelerle yeni görüşlerle tanıştığın o düşüncelerde sana göre olup da benimsediğin sana göre olmayıp da ne bileyim ders çıkardığın olarak görüyorum...-“Yeni düşünceler”

K-2: ...Bilgiye ulaşmak merak ettiğin şeyleri dünyada hayata bakışına dair düşünce yapısına göre insanın merak ettiği şeylerin peşinden koşması, sorgulaması...-
“Sorgulamak”

K-1: ...Soru sormak... Benim küçük çocuğum olduğu için daha farklı bakmaya başladım şuan. Çocuk belli bir zamandan sonra sormaya başlıyor. Daha beş aylık yedi aylıkken belli başlı şeyleri konuşmasa da hissettiriyor... Biraz daha büyüyünce akla hayale gelemeyecek ben nasıl doğdum ben nasıl dünyaya geldim soruları gelecek... Demek ki insanoğlu hiçbir şey bilmeden bile bir şeyi merak ederek dünyaya geliyor... İşte o soyut düşünce bilmediği soyutluk yavaş yavaş somuta dönmeye başlıyor. O somuta döndükten sonra artık onunda cevabını arıyor... Zamanla bunun doğruluğunu öğreniyor ve yanlışlığını öğreniyor. Bu soru sorma hissini kimse ona öğretmiyor. O insanda var ... Doğuştan gelen bir özellik olarak düşünüyorum. –“Sorma duygusu”, -“soyut düşünce”, -“soyut düşüncenin somuta dönüşmesi” “Sorma duygusu” ne demek o görme işitme duygusu var ama sorma duygusu?

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefe dersini gündelik yaşamda kullanma durumları değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular **Tablo 5.** 'de sunulmuştur.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Felsefeyi Gündelik Yaşamda Kullanmalarına İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kodlar	f	Katılımcı
Felsefenin Pratik Hayata Yansıması	Kullanma	Sorgulama	3	K2, K4, K5
		Empati Kurma	3	K1, K3, K5
		İnsan Görüşlerine Saygı	1	K5
		Olayları Öngörebilme	1	K3
		Hayatla Özdeşirme	1	K2, K6
	Sınırlı Adapte	Kendini Yeterli Görmeme	2	K1, K4

Tablo 5.'de yer alan bulgular incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefeyi gündelik yaşamlarına uyarlama durumları “kullanma” ve “sınırlı adapte” temaları altında toplanmıştır. “Kullanma” temasına ilişkin katılımcı görüşlerinin bazıları aşağıda sunulmuştur:

K-5: ...Sorgulama olsun. Mesela çevremde hani istemesem de kötü davranışları olan insanlar var. Empati kuruyorum, neden böyle davrandıklarını düşünüyorum... Bir akrabam ya da babamdan ele alayım. Yaptığı şey neden böyle yaptığını filan düşünüyorum. Yine aynı şekilde sorgulama olarak bazen kendi yaptıklarımı sorguluyorum... -“Empati kurma”, -“sorgulama”, -“insan görüşlerine saygı”.

K-2: ...Mesela bir filozofun fikirlerini ve filozofun yaşayış tarzını insanın hayata adapte etmesi zaten mümkün değildir yani birebir. Ama onun belli fikirlerini kendi fikirlerimiz doğrultusunda da birleştirebiliriz ve hayatımıza yön verebiliriz birçok konuda. Somut olarak değil de karar verirken belli bir doğrultuda davranış sergilerken aslında biz fark etmesek de bilincimizde felsefenin yeri var yani. –“Hayatla Özdeşirme”

K-1: ...Geçen sene derste hocamız sohbet esnasında gündelik bilgi felsefi bilgi bilimsel bilgi konusunda felsefi bir soru olarak “saat kaçtan ziyade zaman diye bir kavram var mıdır?” tartışmasını açmıştı sınıfta. Kolumdaki saat benim şu an mesela 14:36’yı gösteriyor ama cep telefonumdaki saat 15:36’yı gösteriyor. Demek ki zamanla ilgili kavramın varlığını ve yokluğunu sorgulayacağız. Şimdi 18:30 da hava kararırken haftaya 17:30 da hava kararacak. Zamanla bilimsel olarak saatlerimizi öne geri alıp biraz oynayabiliyoruz. Bizim burada gerçek hayatta zaman var mıdır sorusunu sorguladık. Hoca derste o soruyu sormamış olsa müfredata göre gitmiş olsak şu an somut olarak öğrendiğimiz bilgiyi gündelik hayatta yaşayamazdık... –“Hayatla Özdeşirme”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sınırlı adapte” temasına ilişkin görüşlerinin bazıları aşağıda sunulmuştur:

K-1: ...Sadece yıllar içerisinde felsefe alanında yetişmiş, yetiştirilmiş veya fikir beyan etmiş insanların sözleri, kavramları ve şeyleri öğrendik. Onların sözlerinden yola çıkarak belki olmuş olabilir ama o hayata birebir adapte ettiğimizi zannetmiyorum... –“Kendini yeterli görmeme”

K-4: ...Biz sadece oradaki ünlü filozofları ve oradaki fikir akımlarını öğrendik. Felsefe de aslında biraz daha kişiye göre olduğundan dolayı, direk onlar gibi düşüneyeceğimizden dolayı da kullanamıyoruz belki. hani sebebi de bu... –“Kendini yeterli görmeme”

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının; felsefe dersinin gerekliliği, felsefe dersi öğretimine yönelik düşünceleri, felsefi tavırlara ilişkin düşünceleri ve felsefeyi gündelik yaşamda kullanmalarına dair düşünceleri üzerinde şekillenmiştir.

Katılımcılar felsefenin; disiplinlerarası yapısından, duyuşsal içeriği karşılama yetisinden, kişiler arası iletişimi ve düşünce becerisini güçlendirmesinden ve sosyal bilgiler eğitiminde felsefenin konu içeriği olarak yer almasından dolayı gerekli olduğunu düşünmektedirler. Bu bulgulardan yola çıkarak felsefenin; eğitimden, öğretime, bireyin kişisel yeteneklerini ve bilişsel alanını geliştirmedeki etkisinden, duyuşsal alandaki yapısına katkıda bulunmasına kadar birçok alanda hayatla iç içe olduğu söylenebilir. Taşdelen’in de belirttiği gibi (2007) felsefe, yaşam boyu süren ve bireyin formal ve informal eğitiminde devamlı olarak yer alan bir eğitim biçimidir.

Katılımcıların felsefe öğretimine ilişkin görüşleri ise *öğretim süreci* teması altında şekillenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, felsefe dersine yönelik müfredat odaklı ve felsefi kavramların tanımları üzerinden öğretimin gerçekleştiği üzerine yoğunlaşmışlardır. Ortaya çıkan bulgular, Demircioğlu’nun (2006) sosyal bilimlerde ezbere dayalı öğretimin gerçekleştiği yönündeki bulguları ile örtüşmektedir. Felsefe dersinin öğrenciler tarafından diğer derslerle ilişkilendirilememesi, öğrencilerin ortaöğretim kurumlarında aldıkları felsefe derslerinin bilgi düzeylerini arttırmada yetersiz oluşu ve öğrencilerde not kaygısının bulunmasından dolayı felsefe öğretimi aldıklarını düşünmeleri ise diğer sonuçlar arasında yer alabilir.

Katılımcıların felsefi tavırlara ilişkin görüşleri *düşünce* ve *merak etme* temaları altında toplanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının felsefi bir tavır olarak “*sorgulamak*” üzerinde yoğunlaşmaları, felsefenin doğasına uygun olarak düşündükleri sonucunu ortaya çıkarabilir. Taşdelen’in (2007) ve Çayır’ın da (2015) de belirttikleri gibi felsefenin hayat bulabilmesi için, bireylerin sorun sahibi olmaları gerekir. Soruların oluşması, felsefi olarak düşünebilmeye ve felsefenin ortamına girebilmeye olanak sağlar.

Son olarak katılımcıların felsefeyi gündelik yaşamda kullanmalarına ilişkin görüşleri ise *kullanma ve sınırlı adapte* temaları altında toplanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dördü felsefeyi gündelik yaşamda kullanmayı “*empati kurma*” ve “*sorgulama*” ile bağdaştırmıştır. İki katılımcı ise kendilerini yeterli görmediklerinden dolayı felsefeyi gündelik yaşamlarında kullanmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu bulgulardan yola çıkarak, katılımcıların felsefe dersini gündelik yaşam ile özdeştiremediği sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca ortaya çıkan bulgular, Demircioğlu’nun (2006) sosyal bilimler derslerinin yaşamla bağlantısız bir şekilde işlenmesi bulguları ile de örtüşmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- 1- Felsefe dersinin düşünme yetisini geliştirdiği göz önüne alındığında, disiplinlerarası bir yaklaşım ile felsefe dersi diğer dersler içerisinde de verilebilir.
- 2- Felsefe derslerinin teorik kısımlarının işlenmesi ile birliktenin yanında, belirli aralıklarla düşünme saatleri belirlenerek, felsefe dersleri uygulamalı eğitim ile de verilebilir.
- 3- Felsefe konuları müfredat programlarında güncel konularla özdeştirilerek, felsefenin öğrenciler tarafından daha fazla içselleştirilmesi sağlanabilir.
- 4- Felsefe konularının öğretimine yönelik etkinlikler geliştirilerek, felsefe öğretiminin farklı öğretim yöntemleriyle daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

Kaynakça

Akcaoğlu Çayır, N., (2015). Çocuklar için felsefe. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 27,17-28.

Alkın-Şahin, Ş. ve Tunca, N., (2015). Felsefe ve eleştirel düşünme. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 192-206.

Aycan, N. ve Aycan, Ş., (2015). Düşünme ve düşünce analizinden kimyasal analize. *IV. Ulusal Kimya Eğitimi Kongresi’nde sunulan bildiri*, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi, Balıkesir.

Çınar, M. ve Köksal, N., (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilime ve bilimin doğasına yönelik görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 43-57.

Çüçen, A.K., (2000). *Felsefeye giriş*. 3. Baskı, Bursa: Asa Kitabevi.

Demircioğlu, İ. H. (2006). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimler hakkındaki görüşleri. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 113-124.

Eğitim Sen, (2015). Eğitimde felsefeye daha çok yer verilmelidir. <http://www.adanaegitimsen.org.tr/index.php/component/k2/item/1420-egitimde-felsefe-ye-daha-cok-yer-verilmelidir-imza-kampanyasi>.

Felsefeciler Derneği, (2014). Düşünme eğitimi dersi zorunlu olmalıdır ve felsefe öğretmenleri tarafından verilmelidir!. <http://www.felsefecilerderneği.org.tr/arsiv/duyurular/item/107-%C3%BC%C5%9F%C3%BCnme-e%C4%9Fitimi-dersi-zorunlu-olmal%C4%B1d%C4%B1r-ve-felsefe-%C3%B6%C4%9Fretmenleri-taraf%C4%B1ndan-verilmelidir.html>

Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. P. Yalçınoğlu ve A. Ersoy (Çev. Ed.), Ankara: Anı Yayıncılık.

Jaspers, K., (2003). *Felsefe nedir?*. İ. Zeki Eyuboglu (Çeviren), Say Yayınları, 6. Baskı, İstanbul.: Say Yayınları.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: A source book of new methods*. Beverly Hills, CA: Sage.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, (2015). <http://www.ilkogretim.mu.edu.tr/tr/hakkimizda-437>

Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: integrating theory and practice*. CA: Sage Publications.

Sönmez, V., (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. 6. Baskı, Ankara: Anı-Seçkin Yayıncılık.

Şaşmaz Ören, F., Sevinç, Ö., S., Erdoğan, E. (2009). Öğretmen adaylarının okul deneyimi derslerine yönelik tutumlarının ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15 (58), 217-246.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=38>.

Taşdelen, V. (2007). Felsefe eğitimi: Bir yaşantının peşinde. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40 (2), 277-294.

Türk Eğitim Derneği (Derleyen), (2009). Öğretmen yeterlikleri. *Türk Eğitim Derneği*, Ankara.

Ülger, M. (2012). Düşünme eğitimi dersi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, Nisan 146, 67-72.

Yenilmez, K. (2011/II), Matematik Öğretmeni Adaylarının Matematik Tarihi Dersine İlişkin Düşünceleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 79-90.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksek Öğretim Kurumu, (2015). Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi. [Temel Alan ve Uygulamaları, Yeterlilikleri \(Akademik Ağırlıklı & Mesleki Ağırlıklı\), http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=48](http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=48)

Yüksek Öğretim Kurumu, (2015). Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme. <https://www.yok.gov.tr/documents/10279>

/30217/eğitim_fakultesi_ogretmen_yetistirme_lisans_programları_mart_98.pdf; [MEB Ders Programları - Talim Ve Terbiye Kurulu ... http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx](http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx)